

Portret

Jean-Pascal van Ypersele, de klimaatpelgrim

Soms is het lot geplaveid met paradoxen. Op school en in het familielandhuis in Hastière bij de Belgisch-Franse grens, tekende Jean-Pascal van Ypersele als kleine jongen boorplatformen en petroleumpotten in zijn notitieblokje. Bijna vijftig jaar later is de voormalige vicevoorzitter van de Intergouvernementele Werkgroep inzake Klimaatverandering (IPCC, Intergovernmental Panel on Climate Change) een van de voortrekkers van het post-koolstoftijdperk waar deze oververhitte aarde zich min of meer op voorbereidt. Hij is ook, na achtendertig jaar wetenschappelijk werk rond het klimaat – in België en ver daarbuiten – een van de spreekbuizen over de noodzaak de klimaatontregeling te bestrijden.

J.-P. VAN Y.: 'Ik heb het geluk dat mijn wieg in een rijk deel van de wereld stond en in een welgestelde familie. Mijn loon en mijn labo worden betaald door de gemeenschap. Dus probeer ik gewoon terug te geven wat ik gekregen heb. Dat maakt een wezenlijk deel uit van mijn werk.'

Zijn entourage is niet verbaasd als hij het in 2008 tot vicevoorzitter van het IPCC schopt. Sociaal engagement en politieke verantwoordelijkheden zijn bij de van Yperseles geen holle woorden. Zijn overgrootvader Henri Carton de Wiart was volksvertegenwoordiger en later minister,

hij was ook de advocaat van de Vlaamse priester Daens die op het einde van de 19de eeuw militeerde aan de zijde van de textielarbeiders en -arbeidsters in Aalst. De oom van Jean-Pascal van Ypersele de Strihou bekleedde dertig jaar lang de functie van kabinetschef van de koning, eerst van koning Boudewijn, later van koning Albert II. Dat voorgeslacht heeft onuitwisbare sporen nagelaten in het familie-DNA.

J.-P. VAN Y.: 'Thuis hadden mijn zus en ik contact met een zeker facet van de machtsuitoefening in België. Belangrijke vooraanstaanden uit de politieke mid-dens maar ook uit de culturele en artistieke wereld (mijn moeder was verantwoordelijk voor de koninklijke kunstcollecties) kwamen geregeld bij mijn ouders op bezoek. Mijn vader en moeder waren ook onvermoeibare avonturiers. Bij hun thuiskomst vertelden ze honderduit over hun ontdekkingen en ontmoetingen. Maar 's avonds bij het radionieuws (we hadden geen tv) moest het stil zijn: luisteren naar de nieuwsberichten was heilig. Terugblikkend op die tijd besef ik hoezeer wij in osmose waren met al wat in de wereld gebeurde.'

Door zijn omgang met dergelijke mensen was het geen wonder dat 'de kleine Jean-Pascal' – geboren in dat wel-gesteld milieu dat voortdurend in de weer was om zijn opvoeding tot 'een goede mens' te volbrengen – lange tijd droomde van een carrière als ontdekkingsreiziger, ingenieur en – jawel – eerste minister.

Zijn vroege interesse voor de wetenschap dankt hij aan twee ooms. De eerste was bioloog en lange tijd monnik

in de abdij van Maredsous, voor hij uittrad en een gezin stichtte. De tweede was nierspecialist en deed in zijn labo experimenten op honden om bepaalde aspecten van de menselijke stofwisseling beter te begrijpen. In het gezelschap van deze twee atypische profielen en in het contact met de natuur probeert het kind, geboren in Brussel, en de opgroeiende adolescent zijn honger naar het begrijpen, het ontcijferen en het ontrafelen van de werkelijkheid te stillen. Nu vat hij het als volgt samen: 'Het uiterlijk van de dingen overstijgen.' Zijn allereerste passie is de sterrenkunde. Hij is tien en bouwt zijn eerste telescopen uit stukjes dakgoot en uit lenzen van Brusselse opticiens. Hij is twaalf en verslindt *Sky & Telescope* en andere gespecialiseerde tijdschriften. Dat en een verblijf in Groot-Brittannië om Engels te leren, maken hem vertrouwd met de taal van Shakespeare.

Vier jaar later neemt hij het secretariaat van de amateurclub Cercle Astronomique de Bruxelles op zich, wat hem in contact brengt met beroepssterrenkundigen. Nauwelijks heeft Neil Armstrong een voet op de maan gezet of hij ziet zich als een kosmonaut of een ruimteavonturier, terwijl hij avonturenromans en stripverhalen verslindt. Een van zijn grote helden is Kuifje, ontsproten aan de verbeelding van de vijftig jaar oudere Hergé. Als jonge adolescent krijgt hij een ongehoord voorrecht: hij wordt uitgenodigd op het koninklijke paleis en ontmoet er de bemanningen van de Apollo 8 en de Apollo 11 in hoogsteigen persoon. Zij komen hun wedervaren vertellen aan het vorstenpaar. Geen wonder dat zijn schoolmakers hem de bijnaam 'Nostradamus' geven. Hij doet trouwens niets liever dan

zijn kennis delen met zijn makkers tijdens geleerde ‘voordrachten’. Verlegenheid? Nooit van gehoord! Als hij der tien is, wordt hij bijna van de middelbare school gestuurd. De ‘aanklacht’ van de directeur spreekt boekdelen: wegens zijn opdringerige passie voor de hemellichamen en de sterren wordt Jean-Pascal ervan beschuldigd dat hij zijn kameraden afhoudt van hun studies. ‘Net alsof ik na de lessen drugs zou verkopen’, vertelt hij vandaag met de glimlach, maar nog ietwat verontwaardigd.

Kenia: eerste verantwoordelijkheden onder de sterrenhemel

Kort na zijn zestiende verjaardag komt hij terecht op een godvergeten plek in Noord-Kenia, bij de grens met Ethiopië en Somalië. ‘Op 30 juni 1973’, preciseert hij met een geheugen voor data dat hem in heel zijn loopbaan haast nooit in de steek zal laten. Het doel: samen met een internationaal team van astronomen de langste zonsverduistering (meer dan vijf minuten) van de 20ste eeuw observeren in ideale omstandigheden.

J.-P. VAN Y.: ‘Tot dan toe vond ik het observeren van de hemel altijd fascinerend. De hemellichamen en de sterren aan het firmament, wat een schouwspel! Maar daar had ik belangrijke verantwoordelijkheden, mij toevertrouwd door professionelen. Ik moest deelnemen aan drie duidelijk geijkte experimenten: met infrarood de corona van de zon (de hete atmosfeer) fotograferen en weerkundige metingen uitvoeren.’

Om van zijn ouders en leerkrachten de goedkeuring voor zijn reis te verkrijgen (de expeditie vertrok in volle examenperiode) moest de scholier al zijn ontluikend reddenaarstalent aanspreken.

J.-P. VAN Y.: 'Ik heb het schoolreglement ietwat moeten verdraaien. Blijkbaar was ik overtuigend ...'

Dat aan koppigheid grenzend talent om zich uit de slag te trekken zal hij zes jaar later opnieuw tentoonspreiden. Maar nu om deel te nemen aan een conferentie die zijn leven als student fysica aan de Université Catholique de Louvain (UCL) zal doen kantelen. Die studie fysica ziet hij als de logische opstap naar een leven als beroepsastronoom. Terwijl een dramatische droogte de Sahel teistert, wordt in Genève de eerste grote internationale conferentie over het klimaat gehouden, onder auspiciën van de Wereld Meteorologische Organisatie (WMO) en de Verenigde Naties (VN).

J.-P. VAN Y.: 'Toen ik het programma las – geweldig – en ontdekte welke vooraanstaande wetenschappers aangekondigd waren, had ik maar één wens: er koste wat het kost naar toe gaan.'

Er bij zijn, oké. Maar hoe geraak je binnen in de conferentiezalen, gereserveerd voor gevestigde wetenschappers? Al bij al is hij maar een gewone student fysica van tweeëntwintig. En ... hij is net mislukt in zijn derde jaar.